

УДК 347.73

DOI <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2024.81.2.30>

ВПЛИВ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ НА ПОДАТКОВУ СИСТЕМУ КРАЇН

Пирога С.С.,
кандидат юрид. наук, доцент,
Карпатський університет Августина Волошина

Пирога С.С. Вплив глобалізації на податкову систему країн.

Глобалізація економіки та відхід від принципу оподаткування за джерелом, а також неналежне визначення поняття «резидент» створюють передумови для переміщення прибутків і потребують укладення угод про уникнення подвійного оподаткування між країнами. Для вирішення штучно створених проблем оподаткування ОЕСР розробила план про уникнення розмивання податкової бази і переміщення прибутку (план BEPS), який включає 15 заходів. Метою цієї роботи є дослідження причин та способів переміщення прибутку і визначення адекватних заходів запобігання зловживанням. Досліджуються два методи переміщення прибутків: тонка капіталізація і трансфертні ціни. Право на відрахування відсотків за позиками генерує чотири проблеми – переміщення прибутків, створення фіктивних компаній, витрати на імітацію контролю тонкої капіталізації і корупційний перерозподіл доходів. Усі проблеми тонкої капіталізації вирішуються просто – скасуванням відрахування відсотків з оподаткованої бази. Немає відрахувань – немає і проблем. Відрахування відсотків з прибутків до оподаткування можливе, але за ставками, за якими банки країни позичальника надають кредити своїм резидентам. Ставка відрахувань може бути обмежена 5% максимум. У цьому випадку угоди про уникнення подвійного оподаткування не потрібні. Найкращою альтернативою трансфертного ціноутворення є визначення результатів діяльності підприємства за величиною створеної доданої вартості, яка може обчислюватися за сумою сплачених податків з фонду оплати праці і прибутку та ПДВ. Такий підхід забезпечує сплату належної суми податку, дозволяє точно визначити консолідований прибуток МНК. Розподіл консолідованого прибутку запропоновано здійснювати за формулою, яка включає єдиний критерій. Справедлива частка консолідованого прибутку, що відповідає вкладу кожного члена МНК у кінцевий результат, визначається відношенням фонду оплати праці до прибутку.

Ключові слова: глобалізація, податкова конкуренція; гонка на дно; переміщення прибутку, тонка капіталізація, трансфертні ціни.

Pyroha S.S. Impact of globalization on the tax system of countries.

Globalization of the economy and the departure from the principle of taxation at the source, as well as the improper definition of the concept of “resident” create prerequisites for the profits shifting and require the conclusion of agreements on the avoidance of double taxation between countries. To solve artificially created taxation problems, the OECD has developed a plan to avoid erosion of the tax base and profit shifting (BEPS plan), which includes 15 Actions. The purpose of this work is to investigate the causes and methods of profit shifting and to determine adequate measures to prevent abuse. Two methods of profit shifting are studied: thin capitalization and transfer pricing. The right to deduct interest on loans generates four problems – profit shifting, creation of fictitious companies, costs imitation of control of thin capitalization and corrupt redistribution of income. All problems of thin capitalization are solved simply – by canceling the deduction of interest from the taxable base. No deductions – no problems. Deduction interest from profit pre-tax is possible, but at the rates at which banks of the borrower’s country provide loans to their residents. The deduction rate may be limited to 5% maximum. In this case, double taxation agreements are not required. The best alternative to transfer pricing is to determine the results of the enterprise’s activity by the amount created added value, which can be calculated by the amount of taxes paid from the wage fund and profit and VAT. This approach ensures payment of the appropriate amount of taxes, give you permission to accurately determine the consolidated profit of the MNC. The distribution of consolidated profit is proposed to be carried out

according to a formula that includes a single criterion. The fair share of the consolidated profit, which corresponds to the contribution of each member of the MNC to the final result, is determined by the ratio of the wage fund to the profit.

Key words: globalization, tax competition; race to the bottom; profit shifting, thin capitalization, transfer pricing.

Постановка проблеми. Кінцевим результатом виробничої діяльності є заново створена додана вартість (або валовий дохід), що ділиться на дві частини – прибуток і фонд оплати праці. Ефективна економічна система повинна передбачати певне співвідношення між цими частинами. Для різних країн воно різне. Ця різниця якраз і визначає стимули до інвестування в економіку іншої країни, в якій фонд оплати праці становить меншу частку від створеної доданої вартості або, інакше, дешевша робоча сила і, відповідно, вищий прибуток. Цей природний стимул для інвестицій може бути спотворений політикою уряду країни. Бажання залучити інвестиції спонукає країни до зниження ставок податку на прибуток, що дозволяє зменшити податкові платежі та збільшити чистий дохід. Такий спосіб залучення інвестицій веде до податкової конкуренції і гонки «на дно» [1, 2]. Коли одна країна робить крок, інші реагують, і незабаром усі повертаються на круги своя, але з більш регресивною та складною податковою системою [3].

Країни залучають капітал чотирма основними способами: зниженням податкових ставок, що створює податкові лазівки, та спеціальними стимулами, що пропонують фінансову таємницю для сприяння ухиленню від сплати податків, навмисне послаблення податкового контролю. Результатом податкових змагань є зниження як податкових ставок, так і податкової бази. Це призводить до зниження ефективності та підвищення цін для всіх, а також до збільшення концентрації багатства, що можна назвати «тріумфом податкової несправедливості», яка є поєднанням двох явищ – зростання нерівності та зниження прогресивності податків [4].

Капітал і виробництво мають тяжіти туди, де вони є найбільш продуктивними, де найкраща інфраструктура, найпродуктивніша робоча сила, найкращі університети, найбільші ринки та висока купівельна спроможність клієнтів. Натомість компанії реєструють прибутки на Бермудських островах без оподаткування, хоча там майже ніколи немає справжньої економічної доданої вартості.

Глобалізація вносить певні корективи у цю стратегію. Країни, в яких встановлені високі ставки податку на прибуток, можуть зареєструвати пов'язане підприємство і просто перемістити туди частину прибутку, використовуючи фіктивні підприємства, які не здійснюють ніякої діяльності. Прикладом таких підприємств є компанії типу «кеш-бокс» або «патент-бокс». Такі компанії виникли у відповідь на ігнорування принципу оподаткування за джерелом та неналежне визначення поняття «резидент», що породжує проблему подвійного оподаткування. Для компенсації вкрай поганих податкових рішень виникла необхідність укладення угод про уникнення подвійного оподаткування.

Замість того, щоб відновити у повному обсязі оподаткування за джерелом, який ОЕСР вважає основним, та дати обґрунтоване визначення поняття «резидент», ОЕСР розробляє план боротьби з розмиванням податкової бази і переміщення прибутку BEPS, який включає 15 заходів [5].

Мета і завдання дослідження. Проаналізувати вплив глобалізації на системи оподаткування у світі, виявити особливості оподаткування пов'язаних суб'єктів, причини та наслідки переміщення прибутків та запропонувати заходи протидії.

Вклад основного матеріалу. Зміст поняття «додана вартість» добре відомий, хоча це поняття не знайшло закріплення у податковому законодавстві жодної країни. Додана вартість – це результат виробничої діяльності. Виробництво – це сфера суспільної діяльності, в якій об'єднуються капітал і праця з метою отримання доходу. Для організації виробництва необхідні засоби виробництва (основний капітал), предмети праці (оборотний капітал) і трудові ресурси (наймані працівники). У результаті виробничої діяльності створюється додана вартість – це спільний кінцевий результат, який породжується двома основними факторами – праця і капітал. Одержаний дохід підлягає розподілу між власниками капіталу і найманими працівниками. Власники капіталу (основного і оборотного) отримують прибуток, наймані працівники – заробітну плату. Розподіл доходу повинен прямо відображати вклад кожного з факторів виробництва у його створення, посилюючи зацікавленість обох сторін у кінцевих результатах праці.

Хоча поняття «додана вартість» з'явилося пізніше, структура доданої вартості була відома ще А. Сміту. Так, у праці «Дослідження про природу і причини багатства народів» він стверджував:

«Вартість, яку робітники додають до вартості матеріалів, розпадається сама ... на дві частини, з яких одна йде на оплату їхньої заробітної плати, а інша – на оплату прибутку їхнім підприємцям на весь капітал, авансований у вигляді матеріалів і заробітної плати» [6]. Д. Рікардо визначав прибуток як частину вартості, що залишається після вирахування заробітної плати [7].

У науковій літературі сьогодні немає єдиного підходу до визначення складових доданої вартості [8]. До складу доданої вартості включають амортизацію основних фондів. Податковий кодекс України [9] неявно включає амортизацію до складу доданої вартості, очевидно, для спрощення нарахування ПДВ непрямим методом вирахування. Однак, визначення амортизації у пп. 3 п/ 1 ст. 14 Податкового кодексу не дозволяє логічно обґрунтувати амортизацію як складову доданої вартості:

«амортизація – систематичний розподіл вартості основних засобів, інших необоротних та нематеріальних активів, що амортизується, протягом строку їх корисного використання (експлуатації)».

По суті – це витрати виробництва з особливим режимом перенесення їх вартості на вартість товарів/послуг, у виробництві яких використовуються ці основні фонди. Об'єкти амортизації – це обладнання, за допомогою якого створюється додана вартість, а також об'єкти нерухомого та рухомого майна, які забезпечують можливість створення доданої вартості. Через їх високу вартість і тривалі терміни використання у виробництві, вони не можуть бути віднесені на вартість вироблених товарів/послуг упродовж податкового періоду. Тому передбачено поступове їх списання на вартість товару. Термін і пропорції віднесеної вартості залежать від об'єкта амортизації і регламентуються нормами Податкового кодексу України.

До складу доданої вартості включають відсотки [10], сплачені за кредитами, одержаними власником капіталу, що створює прекрасні можливості для зловживань. Дуже часто кредити надаються за рахунок власних коштів, через підконтрольні підприємства в офшорах. Оскільки здебільшого відсотки за кредитами підлягають вирахуванню з бази оподаткування прибутку, це дозволяє зменшувати суми сплачених податків. Станом на тепер збитки в Україні декларує 671 великий платник, причому 195 суб'єктів господарювання (30%) формують їх за рахунок кредитів, отриманих у пов'язаних осіб – нерезидентів [11]. Найвні збитки можна компенсувати за рахунок доходів, отриманих у наступних податкових періодах. Усі ці процедури дозволяють сплачувати податки у значно менших розмірах, ніж фактично передбачено Податковим кодексом України.

Проблема не тільки у тому, що відсотки за кредитами дозволяють ефективно зменшувати сплачені податки. Віднесення відсотків до складу доданої вартості не відповідає ні економічній, ні фактичній сутності цієї категорії. Позики використовуються у тому випадку, коли у власника капіталу виникає додаткова потреба у фінансових ресурсах для поповнення основних чи оборотних коштів. Однак, основний капітал якраз і є тим ресурсом, який забезпечує право і можливість одержувати прибутки. Прибуток належить власникові капіталу. Якщо частина основного капіталу належить позичальнику, то прибуток має розподілятися пропорційно до часток у капіталі між боржником і кредитором. Джерелом сплати відсотків має бути частина одержаного прибутку, яка залишається у розпорядженні боржника після сплати податку. Боржник повертає кредиторі і суму кредиту і передбачені умовами кредиту відсотки.

Якщо ставка за кредитом низька – до 5%, то може бути вигідно формувати основний капітал за рахунок позик. У розвинутих країнах така форма капіталу дуже поширена і відома як тонка капіталізація [12]. В усьому світі обсяги тонкої капіталізації намагаються обмежити, встановлюючи правила, які обмежують співвідношення боргу до власного капіталу, або обмежують розмір відрахувань з прибутку для виплати відсотків. Зазвичай сума відрахувань дорівнює 30% від оподаткованого прибутку, тобто держава втрачає 30% бюджетних коштів. Натомість отримує нову проблему – переміщення прибутку до юрисдикцій з низькими ставками податків (за умовами договорів між країнами про уникнення подвійного оподаткування відсотки оподатковуються в країні позичальника). Такий підхід спонукає до утворення компаній типу «кеш-бокс» в офшорах, які надають кредити пов'язаним компаніям у юрисдикціях з високими ставками податку. Це дозволяє переміщувати прибутки в офшори, де ставка оподаткування прибутку низька або близька до нуля.

З іншого боку, для мінімізації втрат доходів держава намагається здійснювати контроль над переміщенням прибутків, що вимагає додаткових затрат бюджетних коштів. Однак ефективність такого контролю не дуже висока, а одержаний результат далеко не завжди покриває витрати на

спроби забезпечити контроль. Частково ці витрати використовуються для фінансування корупції. Для боротьби з корупцією витрачаються шалені кошти, які здебільшого забезпечують перерозподіл корупційних потоків між контрольованими і контролюючими особами без видимих позитивних результатів для держави.

Підводячи підсумки намірів держави залучити інвестиційні ресурси, в результаті отримуємо виведення капіталу, витрати на фінансування імітації контролю за переміщенням прибутків і корупційний перерозподіл частини переміщуваних прибутків між контролерами і контрольованими особами. Саме ці наслідки податкової політики і перешкоджають залученню реальних інвестицій в Україну. Дія 4 BEPS узагальнила кілька найкращих практик у цьому відношенні. Україна наблизилася до стандартів BEPS у результаті ухвалення Закону № 466-IX від 16 січня 2020 року [13]. Внесення змін до Податкового кодексу України у зв'язку з імплементацією плану BEPS ніяк не покращує ситуацію, хоча і передбачає значні затрати на реалізацію контролю.

Для радикального вирішення зазначених проблем слід просто скасувати відрахування відсотків з прибутку до його оподаткування. Надаючи право на відрахування суми сплачених за кредитом відсотків, держава вправі розраховувати на збільшення відрахувань у майбутньому, тобто інвестовані суми сьогодні мають забезпечити збільшення прибутку. Якщо відрахування відсотків не обумовлено конкретними результатами (приріст виробництва, створення нових робочих місць, упровадження нової техніки і/або технології виробництва чи освоєння нових товарів, тощо), то втрату доходів внаслідок відрахування відсотків з прибутку можна розглядати як нецільове використання коштів Державного бюджету.

Є інші доступні для підприємців способи залучення ресурсів. Наприклад, додатковий випуск акцій підприємства. У цьому випадку стає очевидним, що обсяг прав на прибуток розподіляється між акціонерами. Прибуток, що залишається після сплати податків, підлягає розподілу між акціонерами пропорційно до їх часток у капіталі підприємства. Якщо власник залучає кредитні кошти, то він має сплачувати і основну суму кредиту і відсотки з прибутку, що залишається після сплати передбачених законодавством податків, внесків і зборів. Зрозуміло, що такий підхід зменшує доходи власника підприємства на суму сплачених податків, виплаченого кредиту і відсотків. Проте лише такий підхід абсолютно законний: менший вклад в одержаний прибуток вносиш – менший дохід отримуєш.

Такий підхід цілком зрозумілий навіть для людей, які не мають економічної освіти. Вони знають, що можна одержати кредит, але сплачувати тіло кредиту і відсотки за користування доведеться з власних доходів (після сплати усіх податків, передбачених законодавством).

Треба зауважити, що залучення кредитів українськими підприємствами має єдину мету – цілком законний вивіз капіталів за кордон, хоча не виключено, що можливі і винятки. Виведені з України кошти через підконтрольні підприємства в офшорах використовуються для надання кредитів собі. За угодою між Україною і офшором (наприклад Кіпром) оподаткування відсотків здійснюється в офшорах, а Україна звільняє нараховані відсотки від оподаткування. Для припинення розбазарювання бюджетних коштів потрібно денонсувати угоди про уникнення подвійного оподаткування, принаймні з пріоритетними для українського бізнесу офшорами – Кіпр, Нідерланди, Швейцарія, Люксембург.

Не можна обмежувати можливості отримання кредитів за кордоном для тих підприємств, які їх справді потребують, через відсутність доступних кредитів в Україні. Однак залучення реальних кредитів вимагає іншого механізму відрахування відсотків. Наприклад, відрахування відсотків здійснюється за ставкою, за якою банки надають кредити в країні, резидентом якої є кредитор. Такий спосіб відрахування відсотків істотно знизить привабливість внутрішньо-групових фіктивних кредитів, але дозволить залучати кредити для фінансування виробничих потреб. Ставка відрахувань може бути обмежена 5% максимум. Цей механізм не вирішить проблему фінансування себе, але зменшить витрати бюджетних коштів.

Переміщення прибутків – це загальна проблема світової економіки. Причому тонка капіталізація – не єдиний і далеко не основний метод, який використовується для цього. Основним методом є трансфертне ціноутворення [14]. Для цього мультинаціональні компанії (МНК) створюють підконтрольні фірми в юрисдикціях з низькими ставками податків або послабленим контролем за їх сплатою, куди переміщуються прибутки в результаті обміну товарами та послугами за зниженими цінами. У результаті основна частина прибутків оподатковується за низькими ставками.

Для контролю за трансфертним ціноутворенням ОЕСР та група G20 ухвалили план BEPS, дія 8-10 якого стосується методів контролю трансфертного ціноутворення [15]. Запропоновані мето-

ди контролю складно реалізувати на практиці. До того ж вони потребують значних затрат зусиль і ресурсів як з боку платників, так і боку податкових органів для перевірки відповідності здійснених операцій правилам витягнутої руки. Причому затрачені зусилля ніяк не виправдовують одержаний результат.

На рівні ОЕСР і Європейського союзу вже давно обговорюються альтернативні методи, суть яких зводиться до визначення консолідованого прибутку МНК і його розподілу за формулою [16, 17]. Якби була можливість запропонувати формулу, яка належним чином враховує вклад кожного суб'єкта МНК у кінцевий результат, такий підхід можна було б вважати найкращою альтернативою трансфертного ціноутворення. Поки що таких критеріїв розподілу міжнародне співтовариство не виробило. Однак спроби не припиняються і є сподівання на отримання прийнятного результату.

Критерії оцінки результатів діяльності окремо взятого суб'єкта МНК давно відомі – це додана вартість, створена кожним суб'єктом. Треба лише застосувати надійний метод точного визначення доданої вартості. Хоча в ЄС застосовується уніфіковане законодавство щодо податку на додану вартість [18], способи обчислення цього податку, а отже і доданої вартості, мають цілу низку недоліків [8]. Ефективність цих методів обчислення доданої вартості найкраще демонструє розмір позитивного сальдо торгового балансу між країнами [19].

Застосовувані методи визначення доданої вартості допускають такі широкі маніпуляції, що її величина практично визначається платником податків майже довільно: скільки захоче – стільки і нарахує. Дуже сприяють зловживанням вільні ціни, податкові правовідносини між платниками податків, правила зарахування податкового кредиту та відшкодування з бюджету.

Проблема визначення доданої вартості полягає у тому, що вона стає відома лише після реалізації вироблених товарів, виконаних робіт чи наданих послуг, тобто створена додана вартість має бути оцінена споживачем. Напевно, ця особливість і визначила застосування непрямих методів вирахування. Об'єктом оподаткування ПДВ визначена не додана вартість, а операції з реалізації товарів, робіт та послуг. У цьому випадку основний результат діяльності суб'єкта господарювання (додана вартість) навіть не визначається.

Непрямий метод вирахування ПДВ навіть за наявної конкуренції виробників не дозволяє визначити додану вартість. Окрім занадто великого ускладнення адміністративних процедур справляння податку (в Україні адмініструванням ПДВ зайнято приблизно 40% працівників податкової служби), виникає безліч способів оптимізації податкових платежів, ухилення від сплати законними і не дуже законними методами [20]. А застосування принципу оподаткування за місцем споживання дозволяє одержати відшкодування з бюджету тих сум, які ніколи і ніким не сплачувалися. З огляду на ці недоліки метод вирахування (прямий і непрямий) не варто застосовувати.

Для розрахунку доданої вартості має застосовуватися балансовий метод, тобто додана вартість дорівнює сумі фонду оплати праці і прибутку [21]. Саме ця величина і має становити об'єкт оподаткування ПДВ.

Уточненню підлягає і поняття «фонд оплати праці». Економічна наука трактує поняття «фонд оплати праці» як витрати виробництва, що включаються до собівартості товарів/послуг. Неправильне трактування поняття веде до хибної стратегії економічного розвитку – зниження собівартості за рахунок зменшення фонду оплати праці. Фонд оплати праці визначає не лише собівартість товарів/послуг, але й купівельну спроможність та соціальне забезпечення, яке включає пенсії, медичне страхування та джерело забезпечення соціальної допомоги. Хибність політики низьких заробітних плат не дозволяє забезпечити жоден соціальний стандарт, зокрема і здійснити перехід до страхової медицини чи накопичувальної системи пенсійного забезпечення. Як результат, прожитковий мінімум затверджується Верховною Радою України у 2.2 рази менший від мінімального фактичного прожиткового мінімуму – вартості споживчого кошика в межах норм, затверджених кабінетом Міністрів України [22]. Не можна поєднати в рамках економіки України низькі заробітні плати і вільні ціни в економіці, в якій базові послуги надаються природними чи державними монополіями. У реальній ринковій економіці фонд оплати праці – це дохід на фактор виробництва – «працю». У цьому випадку – це повний аналог прибутку, який є доходом на фактор виробництва «капітал і здатність до підприємництва». Різниця між цими факторами все ж є: фонд оплати праці не може бути меншим від деякої суми, яка дозволяє виплатити зарплату працівникам, не нижчу за встановлену законом мінімальну зарплату. Прибуток може бути не тільки нульовим, але й від'ємним. Щоправда, держава надає компенсацію одержаних збитків, дозволяючи їх відрахування з оподаткованого прибутку наступних періодів.

Отже, додана вартість визначається сумою двох складових: фонду оплати праці і прибутку. Ці складові доданої вартості становлять базу для кількох податків. Прибуток є базою податку на прибуток, а фонд оплати праці є базою податку на доходи фізичних осіб. В Україні тимчасово справляється військовий збір, а базою є фонд оплати праці. У багатьох країнах соціальні внески сплачуються з фонду оплати праці і прибутку. Платниками соціальних внесків в Україні визначено підприємців, але базою для нарахування і фактичним джерелом сплати є фонд оплати праці. За сумою фактично сплачених податків і їх ставок завжди можна визначити базу – додану вартість, що дорівнює сумі фонду оплати праці і прибутку. На цю суму нараховується ПДВ. Усі країни (за винятком України) використовують диференційовані ставки податків для регулювання податкового навантаження на суб'єктів. Застосування диференційованих ставок дещо ускладнює розрахунок доданої вартості, але не створює жодних проблем, оскільки процедура розрахунку легко автоматизується.

Якщо відомі складові доданої вартості, то дуже просто можна запобігти переміщенню прибутку та визначити критерії розподілу консолідованої бази пов'язаних осіб за формулою. Формула може будуватися на базі єдиного критерію. Таким критерієм є відношення фонду оплати праці до прибутку. Це відношення точно визначає вклад кожного суб'єкта у кінцевий результат і забезпечує справедливий розподіл консолідованого прибутку МНК. Наприклад, маємо два пов'язані суб'єкти, для яких відношення фонду оплати праці до прибутку дорівнює 0,5 і 0,25 відповідно. Ділимо на менше число і одержуємо пропорції розподілу консолідованого прибутку як два до одного, тобто дві третини консолідованого прибутку належать першому підприємству і одна третина – другому.

Жодні інші критерії не повинні включатися у формулу розподілу. Традиційно пропонувані формули включають критерії, які стосуються кількості працівників, вартості основних фондів, обсягів продажів тощо. Основні фонди взагалі не повинні включатися у формулу з тієї простої причини, що їх враховує амортизація, яка, як ми довели, не становить доданої вартості.

Унікальність запропонованого способу розподілу консолідованого прибутку полягає у тому, що він враховує усі основні податки і використовує для розподілу результату спільної діяльності кожного підприємства, тобто створену додану вартість. Розподіл консолідованого прибутку визначається не тільки ставкою корпоративного податку, але включає також інші податки та внески, принаймні соціальні внески, податки на доходи фізичних осіб і ПДВ. Перерозподіл створеної доданої вартості між фондом оплати праці і прибутком змінить основний критерій розподілу та зменшить частку консолідованого прибутку, тому будь-яке переміщення прибутку втрачає сенс. А з ним зникає і потреба застосування трансфертного ціноутворення для пов'язаних суб'єктів.

Запропонований спосіб забезпечує досягнення й інших цілей. Наприклад, не завжди можна визначити пов'язаних осіб за визначеними критеріями. Деякі юрисдикції використовують захист інформації як підставу не розкривати бенефіціарних власників компанії, забезпечуючи ухилення від оподаткування. Якщо виявити пов'язані сторони не можна, до них не застосовуються правила трансфертного ціноутворення і вони можуть вільно переміщувати прибутки будь-яким методом. Використовуючи оцінку результатів діяльності за величиною фактично створеної доданої вартості, на підставі відношення фонду оплати праці до прибутку легко виявляємо контрольовані іноземні компанії (КІК).

Висновки. У роботі досліджено вплив глобалізації на податкові системи країн та проаналізовано можливості ухилення від оподаткування та переміщення прибутків з використанням фіктивних компаній в офшорах або підконтрольних підприємств у юрисдикціях з низькими ставками податку на прибуток. Проаналізовано два можливі способи уникнення оподаткування і переміщення прибутку – тонка капіталізація і трансфертне ціноутворення. Запропоновано способи уникнення втрат бюджету країни та можливості денонсування угод про уникнення подвійного оподаткування. Для цього відрахування відсотків з оподаткованої бази слід здійснювати за ставкою, за якою банки країни позичальника надають кредити резидентам цієї країни або за фіксованою ставкою не вище 5%. Найкращою альтернативою трансфертного ціноутворення є оцінка кінцевих результатів діяльності підприємства за величиною створеної доданої вартості, що визначається за величиною сплачених податків, внесків і зборів. Запропонована формула розподілу консолідованого прибутку мультинаціональних компаній, єдиним критерієм розподілу є відношення фонду оплати праці до прибутку.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Hanna Lierse. A race to the bottom? The politics of tax competition. *Handbook on the Politics of Taxation* / ed. Lukas Hakelberg, Laura Seelkopf. Chapter 11. Edward Elgar Publishing, 2021. P. 166–177.
2. Mast Evan. Race to the Bottom? Local Tax Break Competition and Business Location. *American Economic Journal: Applied Economics*. 2020. V. 12 (1). P 288–317. DOI: 10.1257/app.20170511.
3. Ryan Woodgate. Can tax competition boost demand? Causes and consequences of the global race to the bottom in corporate tax rates. *Review of Keynesian Economics*. 2020. Vol. 8: Iss. 4. P. 512–535. <https://doi.org/10.4337/roke.2020.04.04>.
4. Gabriel Zucman, Emmanuel Saez. *The Triumph of Injustice, How the Rich Dodge Taxes and How to Make Them Pay*. W.W. Norton & Company, 2019.
5. Action Plan on Base Erosion and Profit Shifting / OECD. Paris, France, 2013.
6. Smith A. *An Inquiry into the Nature and Causes of the Wealth of Nations*. Chicago: Chicago University Press, 2009.
7. Рикардо Д. Начала политической экономии и налогового обложения. Сочинения: в 3-х т. М: Госполитиздат, 1955. Т. 1. 339 с. URL: <https://www.twirpx.com/file/858014/>.
8. Пирого С.С., Пирого И.С. Концептуальные недостатки законодательства о налоге на добавленную стоимость и способы их устранения. *Вестник СПбГУ. Право*. 2017. Т. 8. Вып. 3. С. 297–305.
9. Податковий кодекс № 2755-VI від 02.12.2010. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text>.
10. Stiglitz J.E. Inequality and economic growth. *Rethinking Capitalism* / ed. M. Jacobs, M. Mazzucato. Wiley-Blackwell, 2016. Pp. 134–155.
11. Кредити в пов'язаних нерезидентів замість залучення інвестицій. URL: https://buh.ligazakon.net/news/167521_krediti-v-povyazanikh-nerезidentv-zamst-zaluchennya-nvestitsiy.
12. Buettner Thiess, Michael Overesch, Georg Wamser. Anti profit-shifting rules and foreign direct investment. *International Tax and Public Finance*. 2018. Vol. 25. Iss. 3. Pp. 553–580. DOI: 10.1007/s10797-017-9457-0.
13. Про внесення змін до Податкового кодексу України щодо вдосконалення адміністрування податків, усунення технічних та логічних неузгодженостей у податковому законодавстві: Закон України № 466-IX від 16.01.2020 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/466-20#Text>.
14. Transfer Pricing Guidelines for Multinational Enterprises and Tax Administrations. OECD, 2022. <https://doi.org/10.1787/0E655865-EN>.
15. Transfer Pricing Guidelines for Multinational Enterprises and Tax Administrations. OECD, July 2017. 608 p. <https://doi.org/10.1787/tpg-2017-en>.
16. Implementing the Community Lisbon Program: Progress to Date and Next Steps Towards a Common Consolidated Corporate Tax Base (CCCTB). Brussels, COM (2006) 157 final.
17. Corporate Taxation in the Global Economy: *IMF Policy Paper*. Washington, DC: IMF, 2019.
18. Директива Ради 2006/112/ЄС від 28.11.2006 року про спільну систему податку на додану вартість. https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_928#Text.
19. Gros D. Is Germanys current account surplus bad for the world economy? CEPS Commentary. 27 July 2017. URL: https://aei.pitt.edu/88453/1/DG_GermanyCurrentAccount_Surplus_Banner.pdf.
20. The concept of Tax Gaps Report III: MTIC Fraud Gap estimation methodologies. FISCALIS 2020. Tax Gap Project Group, subgroup VAT fraud (FPG/041) November 2018. DOI: <http://dx.doi.org/10.2778/418684>.
21. Tait A. *Value Added Tax: International Practice and Problems*. Washington, DC: IMF, 1988.
22. Про затвердження наборів продуктів харчування, наборів непродовольчих товарів та наборів послуг для основних соціальних і демографічних груп населення: Постанова Кабінету міністрів України № 780 від 11 жовтня 2016 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/780-2016-%D0%BF#Text>.